

Tóth János

Bioetika – Bevezetés a Bioetikába – Bioetika születése

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

2.TÉMA: BEVEZETÉS A BIOETIKÁBA

2.1. LECKE A BIOETIKA SZÜLETÉSE

A bioetika fogalma a görög *biosz* (élet) és *éthiké* (erkölcs) szavakból származik. Szó szerint a bioetika az étellel kapcsolatos etikai kérdésekre utal. Sokan azonban szűkebb értelemben használják ezt a fogalmat és a bioetikát leszűkítik a medicina etikai kérdéseire. Ezzel összhangban beszélhetünk általános és szűkebb értelemben vett bioetikáról. A bioetika a 20. században született tudomány, bár egyes részei (pl. orvosi etika, környezetetika) már korábban kialakultak. A bioetikát alapító atyái közé olyan szerzők tartoznak, mint Fritz Jahr, Van Rensselaer Potter, André Hellegers vagy Warren T. Reich.

2.1.1. Fritz Jahr

A bioetika (Bio-Ethik) fogalmat először egy német lelkész **Fritz Jahr** (1895-1953) használta először 1927-ben. Jahr a következő „**bioetikai imperativuszt**” fogalmazta meg: „*Minden élőlényt mint öncélt elvi alapon tisztelj, és lehetőség szerint így is bánj vele!*” A kanti racionális morális kategorikus parancs helyére Jahr a morálisan mérlegelendő parancsot helyezi, amely az élet tiszteletének a bázisára épít. Jahr nemcsak a növényekkel, az állatokkal és a környezettel való interakcióinkat elemezte bioetikai perspektívában, hanem az emberek közötti viszonyokat is.

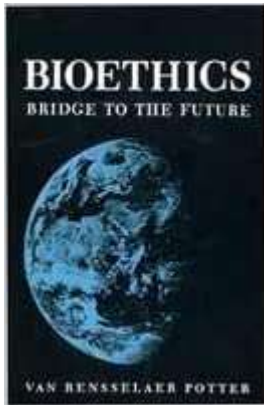
Jahr bioetikája három elemet emel ki: (1) a saját egészséggel és egészséggondozással szembeni felelősséget; (2) a közösség egészségével szembeni felelősséget; (3) minden étellel szembeni felelősséget a bioetikai imperativus nevében (Rózsa 2015).

Jahr gondolatai párhuzamba állíthatók az elzászi német teológus, lelkész, filozófus, orvos és organaművész **Albert Schweitzer** (1875-1965) tanaival, aki az **élet tiszteletét** állította a középpontba: „*Az ember csak akkor erkölcsös, ha magát az életet tartja szentnek, a növényekét és az állatokét éppúgy, mint az emberét, és igyekszik a lehetőségekhez képest segítséget nyújtani minden szükségét szenvedő életnek.*”

2.1.2 Van Rensselaer Potter

Az angol és így a nemzetközi szakirodalomban a bioetika fogalmát **Van Rensselaer Potter** (1911-2001) amerikai onkológus fogalmazta meg.. Híres könyvében **Potter (1971)** úgy fogta fel a bioetikát, mint egy hidat a jelen és a jövő, a természet és a kultúra, a tudomány és az értékek, s végül az emberiség és a természet között. Szerinte a modern emberiség legfontosabb problémája az életben maradás, és a bioetika lenne az az új tudomány, amely ezt elősegítené. Ezért is

nevezi a bioetikát a **túlélés tudományának** (Science of Survival), amely azonban **több mint tudomány, mivel egyesíti a biológiai tényeket az erkölcsi értékekkel** (Potter 1970). Tehát Potter értékrendjét röviden a következő fogalmakkal jellemezhetjük: emberiség (mint globális közösség), fennmaradás és racionalizmus.

Van Rensselaer Potter: **Bioethics. Bridge to the Future** (1971). Forrás: https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/31YhyY6+P-L_BO1,204,203,200.jpg

Későbbi publikációiban Potter már csalódottságát fejezte ki, hogy a bioetikai érdeklődés fókuszusa az individuumra és az orvosi kérdésekre került. A szélesebb perspektíva hangsúlyozása érdekében a környezetetika klasszikusaira hivatkozva (Leopold, Carson, Naess) bevezette a **globális bioetika**, illetve a **mély bioetika** fogalmát is.

Erőfeszítései ellenére napjainkra a potterri értelemben vett bioetika darabokra hasadt. Magát a fogalmat elsősorban a **szőkebb értelmében vett** (medikális jellegű) **bioetika** vitte tovább, miközben megjelentek más, szintén a biológikumhoz kapcsolódó etikai irányzatok, mint pl. földetika, állatfelszabadítás, mélyökológia. Potter megközelítése leginkább a fenntarthatóság etikához kapcsolódik.

2.1.3 Bioetika centrumok

Potter munkásával párhuzamosan **ebben az időben jöttek létre különböző bioetikai központok**, amelyek a gyógyászat és a orvostudomány etikai problémáit nem a klasszikus orvosi etika, hanem egy modern (medikális) bioetikai szemlélet szerint közelítették meg.

Az első ilyen központ, a **The Hastings Center** New Yorkban jött létre. Itt fektették le a bioetika alapjait, mely magába foglalta az emberi személy védelmét az önkényes, a páciens beleegyezésének a fontosságát.

Később André Hellegers szakmai munkájának a támogatásával létrejött a **Kennedy Etikai Intézet** ([Kennedy Institute of Ethics](http://www.kennedyethics.org)) a Georgetown Egyetemen. A modern **medikális bioetika** kialakulásában a mai napig meghatározó szerepe van ennek az intézetnek.

Healy Hall épület, amely tartalmazza a Kennedy Etikai intézetet is. Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c7/Healy_Hall_at_Georgetown_University.jpg/330px-Healy_Hall_at_Georgetown_University.jpg

Az Intézet könyvtárát **André Hellegers** alapította meg és ő nevezte a modern medikális bioetikát, bioetikának. Mivel Van Rensselaer Potter, wisconsini kutató onkológus evolúciós értelemben használta a bioetikai terminust, ezért beszélnek a bioetika kettős (általános és szűkebb, orvosi) születéséről. Ez a kettőség a mai értelemben jelen van a bioetikában, amelynek a legegyszerűbb leképeződése a piros és a zöld bioetika közötti különbség.

(Tóth János, SZTE)

Kérdések

Jellemezze Fritz Jahr bioetikai szemléletét!

Potter miért nevezi a bioetikát a túlélés tudományának?

Mi a különbség Potter és a Kennedy Intézet bioetika felfogása között?

Szakirodalom

Rózsa Erzsébet (2015): Bioetika. Németországban versus német bioetika. *Századvég* 2015/76. 105-134.

Susanne Charles (1999): Bioetika. Ludovika Egyetemi Kiadó Kft.

Van Rensselaer Potter (1971): *Bioethics. Bridge to the Future*. Prentice-Hall.

Warren T. Reich (1978): *Encyclopedia of Bioethics*. Free Press.

